

مباحث آرایہ ادبی درس ۱ تا ۵

ادبیات دوازدهم

ویژہ کانون فرہنگی آموزش (قلم چی)

نویسنده: بہارہ حاجی نژادیان

آرایه تشخیص : جان بخشی یا شخصیت دادن

توضیح : اینکه نسبت دادن حالات انسان به حیوانات ، گیاهان و یا اشیاء در ابیات شعری صورت می گیرد.

مثال :

ای آفتاب تو امروز هم متاب :

دستور دادن فقط برای انسان است.

پرنده به روی پاییز گریه کرد :

گریه کردن یکی از حالات انسانی است.

واج آرای : در لغت به معنی نغمهٔ حروف است.

توضیح : اینکه در ابیات شعری حداقل ۳ تا واج عین هم تکرار شده باشد را واج

آرای گوییم.

نکته:

1. تکرار کمتر از سه واج (حرف) نباشد.

2. انواع واج های / ت / ز / س / و... مهم نیست ، تلفظ مهم است در

واقع آنچه را که تلفظ می کنیم نه حالتِ املائی آنها

مثال :

چشم همه را نظر به روی تو بود

بی چشم تو چشمه هاست بر چشم همه

آرایه واج « چ » ، « ش » ، « ر » وجود دارد.

تناسب (مراعات نظیر)

توضیح : اینکه کلماتی (حداقل دو کلمه) که بتوانند در یک باکس قرار بگیرند و یا به هم ربط داشته باشند را مراعات نظیر گویند.

نکته :

حتی کلماتی را که در تضاد باشند نیز ، مراعات نظیر دارند (از لحاظ زمانی و یا مکانی)

مثال :

هرچند چو گل گوش فکندیم در این باغ

حرفی که برد راه به جایی نشنیدیم

مراعات نظیر : گل و باغ

مراعات نظیر : گوش-حرف-شنیدن

جناس :

← ناقص

1. حرکتی : دو کلمه عین هم ولی اعراب آن متفاوت باشد : **گِل و گُل**

2. افزایشی : اینکه یک واج بیشتر از اون یکی کلمه را داشته باشد : **قامت و قیامت**

3. اختلافی : اینکه دو کلمه در یک حروف فقط اختلاف داشته باشد : **دَرَد و دَرَز**

4. جابه جایی : اینکه در دو کلمه جای واج ها جابه جا شده باشد : **لقب و قلب**

دو کلمه با معنی متفاوت (عین هم) تکرار شود.

آخرین ای مطرب از این پرده ی عشاق بگرد

چند گویی که مرا پرده به چنگ تو درید

- (جناس تام) پرده حجاب
- (جناس تام) پرده موسیقی
- (جناس ناقص) چند و چنگ

در کل توضیح جناس :

با دو کلمه کار داریم اینکه شرط اول جناس بودن : بایستی

معانی متفاوت را داشته باشند.